

1.3. Елена МИРОШНИКОВА. Наталия в международной команде религиоведов.

Наталя Гаврилова была членом большой международной команды ученых, работавших в одном проекте по религиозному образованию в современном мире. В течение двух лет коллеги в самых разных уголках земного шара безвозмездно составляли энциклопедию. Вместе с Людмилой Филипович Наталя представляла украинский национальный раздел. Ее научные работы - очень профессиональное, четкое, уважительное к социально-культурным особенностям страны исследование.

У меня было много переписки с Наташей по электронной почте. И, конечно, очень хотелось познакомиться с ней воочию после столь плодотворной заочной работы. Такая возможность представилась на конференции в декабре 2012 в Киеве. Я увидела светлого, искреннего, умного и доброго человека. Настолько душевного и интеллигентного, что невозможно было ее сразу не заметить.

А теперь лишь память и то добро, что оставила она для нас...

1.4. Тетяна ГАВРИЛЮК. Розуміння особистості в християнстві і сучасному молодіжному соціумі.

У філософії категорія “особистість” розкривається у співвідношенні із категоріями “індивід” та “індивідуальність”, чітко вказуючи на залежність їх визначення від міри зрілості людини. Особистість визначається як динамічна, відносно стійка система морально-вольових, соціо-культурних, інтелектуальних якостей людини, виражених в індивідуальних особливостях її свідомості і діяльності. Формування особистості тісно пов’язане із соціокультурними та духовними процесами у суспільстві, які задають певні стандарти у розумінні ключових питань самосвідомості, пошуку та усвідомленню сенсу життя, свободи та ціннісних орієнтирів. Необхідними умовами сучасної зреалізованої особистості постають компетентність, високий рівень знань, креативність, готовність до крос-культурних взаємодій.

В науковій літературі широко використовується термін “людський капітал”, що вказує на особливе місце людського потенціалу в темпах суспільного розвитку. Означені риси особистості найбільшою мірою формуються в студентському середовищі. Однак твердження про те, що освіта третього тисячоліття має орієнтуватися на людину, фундаментальні цінності, на гармонійний розвиток особистості, в умовах сучасного українського суспільства є скоріше гаслом ніж цілеспрямованою політикою держави. Причиною тому є розбіжність між ціннісними орієнтирами західної глобалізації, які стрімко опановують простір України та традиційними

християнськими цінностями, які покладені в основу відродження духовного потенціалу України.

Характерною рисою сучасної людини є направленість на матеріальне благополуччя і особистий успіх, престиж та соціальний статус, що є прямим свідоцтвом панування в суспільній свідомості споживацького способу життя. Проблеми соціально-економічного, політичного, культурного характеру впливають на систему цінностей українського народу, а перевага матеріальних цінностей над духовними призводить до того, що духовна сутність людини витісняється прагматизмом та примітивним мисленням, духовно-культурний розвиток особистості порушується. Відтак уявлення про характерні риси особистості є доволі розмитими у широкого загалу молоді, яка нерідко ототожнює поняття “особистість” із поняттям “успішна людина”.

Наслідком такого ототожнення є те, що антропологічна криза українського суспільства найбільшою мірою проявляється в середовищі молоді, яка приходить до висновку, що світ змінити неможливо, що він перебуває у хаосі, в моральній прірві, а змінити можна лише себе. У молоді формується якісно нове сприйняття навколишнього світу і насамперед кризь призму особистісних інтересів, а це – власне здоров’я, сім’я, матеріальні блага, освіта, кар’єра. Як зазначає Л.Морозова¹, переважна більшість молодих людей, заклопотана повсякденними проблемами і негараздами, має невисокий рівень культурних потреб, які реалізуються, переважно, в епізодичних і непослідовних зверненнях до культурних цінностей. Сюди посилання 1

Наталія Гаврилова у монографії “Сучасна релігійність. У що і як вірить молодь України”² відзначила, що студентство завжди було й залишається соціальною групою, найбільш схильною до зовнішніх впливів, як позитивних, так і негативних. Насамперед це пов’язано з процесом набуття знань, формування світогляду, кристалізації життєвих ідеалів, але разом з тим і відсутністю психічної стійкості. На думку дослідниці, на фоні нечіткого уявлення про базові віровчительні істини, релігія для них втрачає роль морального імперативу в повсякденному житті, тож молодь дотримується переважно релігійного етикету, а не етики. Посилання 2 сюди

М.Бердяєв зауважував, “якщо людину розглядати виключно як цеглину для будівництва суспільства, якщо вона лише засіб для економічного процесу, тоді доводиться говорити не стільки про явлення нової людини, скільки про зникнення людини, тобто про поглиблення процесу дегуманізації. Людина виявляється позбавленою виміру глибини, вона перетворюється на двовимірну, площинну істоту. Нова людина з’явиться лише в тому випадку, якщо людина має вимір глибини, якщо вона є духовною істотою, інакше

¹Морозова Л.П. Духовний світ української молоді. // Наука, релігія, суспільство. – 2003. – №4. – С.230-237

²Гаврилова Н. Современная религиозность. Во что и как верит молодежь Украины. – LAP LAMBERT AcademicPublishing, 2010. –148 с.

взагалі людини не існує, а існує лише суспільна функція”³. Усвідомлення цього факту зумовило необхідність порушення питання про особистість і у християнських богословів. В православній думці ХХ століття, в працях митрополита Сурожского Антонія (Блум), архімандрита Софронія Сахарова, протоієрея Георгія Флоровського, протопресвітера Іоана Мейендорфа, Христоса Яннараса, митрополита Пергамського Іоана (Зізіулас) та інших піднімаються гострі для сьогодення антропологічні питання – здатність людини до глибинного розуміння своєї сутності, здатність людини до діалогу з Іншим, здатність людини до любові та творчості, здатність людини до правильного усвідомлення та до здійснення свободи. Всі ці питання є проблемним полем і гуманітарних та психологічних наук. Вирішення цих питань в християнській антропології тісно пов’язане з категорією особистість. Як зауважує І.Зізіулас, “особистість і як концепція, і як жива об’єктивна реальність є в чистому вигляді продуктом думки святих Отців. Без неї найглибше значення особистості не може бути ні зрозумілим, ні обґрунтованим”⁴. Лише особистість здатна до істинного прояву себе в любові, спілкуванні, свободі. Такий висновок притаманний і гуманітарним наукам та психології. Однак, на відміну від гуманітарних наук, християнська антропологія стверджує, що поняття особистості виходить за межі біологічних, соціальних та психологічних властивостей. Цінність християнської особистості розкривається через сутнісне розуміння людини, через розуміння її відношення до Бога. В.Лосський стверджував, що “не властивості індивідуальної природи, а лише особисте відношення кожної людської істоти до Бога – ось в чому неповторність людської особистості”⁵. В православ’ї особа виступає як Іпостась, Божественне Лице, і буття Особи є Божественним буттям. Відтак, пересічна людина не є особою, оскільки її воля не спрямована до єднання із Божественними енергіями. Процес трансцендування одночасно означає і пізнання Бога, і перетворення людини в Особистість, набуття людиною особистісного буття. Однак варто зауважити, що спільним для християнського та гуманітарного розуміння особистості є незводимість її до природи. Людина повинна здійснити себе.

³Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. – М., 1990. – С. 148.

⁴Зізіулас И. митр, Пергамский. Личность и бытие. [Електронний ресурс]: Інтерфакс. - Режим доступу до документу <http://www.portal-slovo.ru/theology/37712.php?PRINT=Y>

⁵Лосский В.Н. Кафолическое сознание. [Електронний ресурс]: Інтерфакс. - Режим доступу до документу - <http://halkidon2006.orthodoxy.ru/lk/049.htm>